

Slater, D. (2002) Trajectories of Development Theory: Capitalism, Socialism, and Beyond.

Klíčová slova: modernizační teorie, neoliberalismus, marxismus, Západ, westernizace

Autor se v článku zabývá popisem jednotlivých rozvojových teorií, popisuje především dvě protichůdné vize, a to vizi západní (modernizační teorie, neoliberalismus) a vizi nezápadní (marxistická teorie).

Vize západní definuje Západ jako tzv. všeobecný model rozvoje společnosti, od kterého by se měly ostatní učit a přejímat jeho zvyklosti a praktiky. Západ zde definuje svou „předurčenost“ k šíření modernizace do ostatních zemí. To vyústilo v 50. letech 20. st. vznikem modernizační teorie, která se zakládá na westernizaci ne-západního světa. Později byla teorie podrobena kritice, na níž měl podíl nacionalismus v jednotlivých zemích, který se bránil amerikanizaci. Novější neoliberální teorie hovoří o pojmech jako volný obchod, vztahy mezi soukromým a veřejným sektorem, privatizace apod. Stejně jako modernizační teorie věří v platnost západního modelu rozvoje.

Druhým popisovaným směrem je marxistická teorie, která se staví proti kapitalismu, klade důraz na třídní strukturaci společnosti a výrobní vztahy. Dochází zde však k odklonu od nahlížení na člověka jako na individualitu. Význam těchto teorií postupně klesal.

V současnosti se teorie rozvoje rozšířily o nová témata, např. otázky životního prostředí, gender a na výše zmiňované teorie rozvoje je nahlíženo více kriticky.

Komentář: Autor se v textu zabývá koncepty modernizační a marxistické teorie, které postupně podrobují kritice. Neexistuje žádný model rozvoje, který by mohl být aplikován univerzálně a vždy je potřeba přihlídnout ke specifikům dané oblasti.

Koncept rozvoje byl během 50. a 60. let úzce spojen zejména s růstem ekonomickým. Úsilí o rozvoj bylo chápáno jako nastoupení cesty ostatních zemí stejným směrem. Rozdíly mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi však byly stále obrovské. Později došlo k vytvoření teorie jádra a periferie, která vycházela spíše z analýzy situace v rozvojových zemích. Základem bylo tvrzení, že zaostalost jedné části světa je přímým důsledkem rozvoje jiné části světa. Periferie je podle autorů této školy udržována v umělé závislosti a zaostalosti prostřednictvím nerovné mezinárodní dělby práce a moci. Je třeba zamyslet se nad tím, do jaké míry je pomoc Západu rozvojovému světu nezištná a do jaké míry zde hrají roli vlastní zájmy.

The Green Revolution – Graham P. Chapman

Klíčová slova: Malthusiánství, zelená revoluce, produktivita zemědělství

Na začátku článku autor vysvětluje teorii tzv. Malthusiánství, kdy na jedné straně dochází k exponenciálnímu růstu počtu obyvatel, ale pouze k lineárnímu růstu zdrojů na straně druhé, a takto pak dochází k rozevírání nůžek mezi oběma těmito komponentami. Jeho obavy se ovšem nenaplnily, protože růst zdrojů potravy se zvyšoval rychleji, než Malthus předpokládal. Bylo to způsobeno tím, že bylo obhospodařováno stále více půdy a zemědělství zvyšovalo svou produktivitu.

V průběhu studené války se vytvořily dva odlišné pohledy, socialistický model podporoval kolektivizaci zemědělství, kapitalistický se zaměřil na zvýšení produkce prostřednictvím technických zlepšení.

Nástup zelené revoluce byl umožněn díky vytvoření nových odrůd, používání umělých hnojiv a změn ve způsobu obhospodařování půdy. Tato revoluce ovšem měla i negativní sociální a environmentální dopady – závislost na hnojení, negativní vliv umělých hnojiv, zaselování půd. Tyto negativní dopady by měly být zmírněny vyšlechtěním odolnějších odrůd, aby umělá hnojiva nemusela být užívána v takové míře.

V závěru článku se autor zamýšlí nad fenoménem genetického inženýrství. Ani to však nezaručí rovnoměrný rozvoj a pro mnohé je velmi kontroverzním postupem.

Komentář: Zelená revoluce bezesporu přispěla ke zvýšení objemu potravin, potřebných k nasycení celosvětové populace. Nevyřešila ovšem problém hladu ve všech regionech světa. Problém je především v přerozdělování potravin, kterých je sice dostatek, velká skupina lidí v rozvojových zemích si je prostě nemůže dovolit. Hlavním argumentem zelené revoluce bylo vyprodukovat více potravin pro stále větší populaci, ukázalo se však, že tento problém není tolik technický, jako politický a sociální. Otázkou je, zda takto nedojde k ještě většímu prohloubení problému hladu.

Otázky:

Je nějaká naděje, že v nejbližší době dojde k vyřešení problému hladu v rozvojových zemích?

Může být přerozdělování potravin ve světě spravedlivé?

Do jaké míry mohou země postižené problémem hladu tyto problémy samy řešit?

Tehri: A Catastrophic Dam in The Himalayas - Peter Bunyard

Klíčová slova: přehrada, odlesnění, životní prostředí, Tehri

Text přináší zamyšlení autora nad tím, jak ovlivní plánovaná výstavba přehrady v Himaláji životy více než 85 tisíc lidí, žijících v této oblasti. Hlavním účelem by měla být výroba elektrické energie, zásobárna pitné vody a zavlažování, které by měly být poskytovány mimo jiné městu Delhi.

Místní si nejprve zcela neuvědomovali, jaké dopady bude výstavba přehrady mít. Časem však začala voda v řece ubývat a bylo jí nedostatek k zavlažování. Muži odcházeli do měst za sezónními pracemi a ženy zůstaly a pracovaly na polích. Odlesňování a špatná dostupnost vodních zdrojů vedly k tomu, že lidé žijící v regionu již nebyli schopni hospodařit tak soběstačně, jako v minulosti.

Výstavba měla značné ekologické dopady, odlesnění přineslo problém eroze, strmé svahy byly snižovány, změnily se odtokové poměry.

Mnozí si myslí, že místo výstavby velké přehrady by bylo rozumnější znovu obnovit menší přehrady, které tolik nezatěžují životní prostředí, navíc by vytvářely potřebnou elektrickou energii pro místní obyvatele a odpadl by problém nedostatku vody.

Po rozsáhlých jednáních byla výstavba přehrady prozatím pozastavena a vyvstává zde prostor pro otázky, zda přehradu dostavět či ne.

Komentář: Při výstavbě takto velkých přehrad by měl být brán rozhodně větší zřetel na případné environmentální dopady, které by mohly dané území ohrozit. Ekonomické a politické tlaky na výstavbu jsou bezesporu obrovské, přesto by se neměl opomíjet historický a kulturní význam těchto míst a v neposlední řadě by se měl brát ohled na obyvatelstvo, které tu mnohdy žije již po mnoho generací a je zvyklé koexistovat bez problému s tamní přírodou.

Na druhou stranu je jasné, že je nutné zásobovat vodou a energií i tak velká města, jako je Dehli. Je tedy nutno zvážit, zda výstavba přehrady nepřinese více škody než užitku a rozhodně by se k takovému kroku mělo přistupovat až po vyčerpání všech ostatních variant.

12 Myths about hunger - Holly Pool-Kavana

Mohou být zdravé zemědělské alternativy nepoškozující životní prostředí produktivnější než ty, které životnímu prostředí škodí?

Má západní svět zájem na ukončení světového hladu?

Do jaké míry ovlivňují různé režimy v zemích přerozdělování potravin?